

19. Yüzyılda Meydan ve Serkeş Kazalarının Demografik Yapısı

Demographic Structure of Meydan and Serkeş Districts in the 19th Century

Abdullah BAY *

Öz

Meydan ve Serkeş kazaları 15. yüzyılın ilk çeyreğinde Osmanlı idaresine katıldı. Bölgenin Osmanlı sınırlarına katılmasından sonra köy yerleşmeleri olarak varlığını sürdüren her iki kaza 17. yüzyılda ayrı birer kaza haline getirildi. Uzun süre farklı idari birimlere bağlı olarak varlığını sürdüren Meydan ve Serkeş kazaları 19. yüzyıla girildiğinde Canik Sancağına bağlı bulunuyordu. Bu iki kazadan Serkeş, Fatsa'nın güneybatısında, Meydan ise Ünye'nin doğusunda ve bugünkü Kumru ilçesinin kuzeyinde bulunuyordu. Devamlılığını sağlayamayan bu iki kazanın idari sınırlarında günümüzde Kumru ilçesi kurulmuştur. Bu kazalar zaman içerisinde ortadan kalkmakla birlikte, köy yerleşim yeri olarak varlıklarını devam ettirmektedir. 19. yüzyılda Osmanlı coğrafyasının değişik yerlerinde olduğu gibi Canik Sancağına bağlı Meydan ve Serkeş kazalarında da nüfus sayımları yapılmıştır. Bu sayımlar demografik yapının temel özelliklerini belirlemek açısından olduğu kadar yerel anlamda da önemli bilgiler sunmaktadır. En başta bu defterler yörenin yaklaşık yüz yüzyıllık bir döneminin demografik yapısı hakkında önemli bilgiler elde etme imkânı vermektedir. Çalışmamızın amacı; 19. yüzyıl ve 20. yüzyılın ilk çeyreğini kapsayan tarih aralığında demografik araştırmaların ana kaynakları arasında yer alan nüfus defterlerinden ve diğer bazı arşiv belgelerinden hareketle Meydan ve Serkeş kazalarının nüfusu, bu nüfusun değişimini, bunun yanında göç ve meslekler gibi sosyoekonomik özelliklerini ortaya koymak ve bu yolla Osmanlı taşrasıyla ilgili araştırmalara katkı sunmaktır.

Anahtar Kelimeler: Meydan, Serkeş, Kumru, Canik, Nüfus, Nüfus Defteri, Göç.

Abstract

The districts of Meydan and Serkis, which continued to exist as village settlements after the participation of the region in the Ottoman administration, were turned into separate districts in the 17th century. The districts of Meydan and Serkis, which had existed under different administrative units for a long time, were connected to the Canik Sanjak when the 19th century started. Of these two districts, Serkis was located in the southwest of Fatsa, and Meydan was in the east of Ünye and north of today's Kumru district. The district of Kumru was established within the administrative borders of these two districts, which could not ensure their continuity. Although these districts disappeared over time, they continue to exist as village settlements. In the 19th century, censuses were carried out in the districts of Meydan and Serkis, which were connected to the Canik Sanjak, as well as in different parts of the Ottoman geography. These censuses provide important information not only in terms of determining the basic features of the demographic structure, but also in the local sense. First, these civil registers provide the opportunity to obtain important information about the demographic structure of the region for a period of about a century. The aim of our study is to reveal the population of the districts of Meydan and Serkis, and the change of this population as well as their socio-economic characteristics such as migration and occupations and thus to contribute to the research on the Ottoman province, based on the civil registers, which are among the main sources of demographic research between the 19th century and the first quarter of the 20th century, and some other archive documents.

Keywords: Meydan, Serkis, Kumru, Canik, Population, Civil Register, Migration.

* Doç. Dr., Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,
e-posta: abduallahbay1973@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5420-8999

1. Giriş

Bu araştırmada Meydan ve Serkeş kazaları hakkında tutulan çok sayıda nüfus defterlerinden hareketle bu kazaların nüfus yapısı, kaza içi ve dışına gerçekleştirilen göçler ve yıllar içinde meydana gelen değişiklikler incelenecektir. İki kazadan Serkeş, Fatsa'nın güneybatısında, Meydan ise Ünye'nin doğusunda ve bugünkü Kumru ilçesinin kuzeyinde bulunuyordu. Devamlılığını sağlayamayan bu iki kazanın idarî sınırlarında günümüzde Kumru ilçesi kurulmuştur.

Yörenin Osmanlı hâkimiyetine geçişi 1427/28 yılında Yörgüç Paşa'nın Canik seferi ile gerçekleşmiş, hemen ardından bölgede idarî düzenlemeler yapılmıştır. İlk idarî düzenlemeler sonrası Canik Sancağına bağlanan yöre, uzun yıllar boyunca Sivas Eyaletine bağlı kalmıştı. 1455 ve 1458 tahrirlerine göre bölge, "Satılmış-ı Mecid Beğ" adı altında önce nahiye, 1520 defterine göre ise "Satılmış" adıyla kaza olarak teşkilatlandırılmıştı.¹ Bu tarihlerde Canik Sancağı sınırlarında yer alan Meydan ve Serkeş, Satılmış (Fatsa) kazasına bağlı köy yerleşmeleri idi. 17. yüzyılda Meydan ve Serkeş ayrı kaza haline getirildi. 17. yüzyılda (1642) yeni idarî düzenlemelerle altı yeni kaza oluşturulduğu sırada kazanın eski merkez çevresi Satılmış olarak devam ederken Korgan'da Keş Deresi, Ünye'nin doğusu ve Kumru'nun kuzeyinde Meydan kazası, Kumru'nun kuzey-doğu ve Fatsa'nın güney-batı kesimlerinde Serkeş (Serkis) kazası kurulmuştur.² Yöre, nüfus sayımlarının başladığı 19. yüzyılın ilk çeyreğine gelindiğinde 17. yüzyıldaki idarî yapısını koruyordu.³

16. yüzyılda her iki kazanın demografik yapısına gelince en fazla hane sayısı 284 hane kaydıyla Meydan'da bulunuyordu. Buna karşılık Satılmış 200, Serkeş 160 haneye sahipti. En az haneye sahip kaza ise 66 hane ile Keşderesi idi.⁴ 16. yüzyılın ikinci yarısında kazaların nüfusu önemli oranda artış göstermiştir. Birçok köy yerleşimlerinde 16. yüzyılın ilk çeyreğinde hane sayıları çok daha düşüktü. 1455 yılında Meydan 94, Serkeş 16 haneden oluşuyordu. Yukarıdaki hane sayılarıyla karşılaştırıldığında hane, dolayısıyla nüfus artışlarının önemli oranlara ulaştığı anlaşılıyor. Nüfus, Meydan ve Serkeş kaza merkezlerinde yoğunlaşmıştı. Bunlar dışında Çokdeğirmen, Demürce, Divane, Fizme-i Sufla, Karaağaç, Kargucak ve Samur-ı Zir nüfus yoğunluğunun patlama yaptığı yerler arasındaydı. Meydan köyünden sonra en dikkat çekici artış 246 hane ile Fizme-i Sufla'da gerçekleşmiştir.⁵ 17. yüzyıldan itibaren tahrir defterlerinin

¹ Bahaeddin Yediyıldız ve Ünal Üstün, *Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları I: 1455 Tarihli Tahrir Defteri* (Ankara: TTK, 1992), XXVI-XXIV; Bahaeddin Yediyıldız ve Ünal Üstün, *Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları II: 1485 Tarihli Tahrir Defteri*, (Ankara: TTK, 2002), 20-25; Mehmet Öz, Ünal Üstün ve Bahaeddin Yediyıldız, *Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları-3: 387 Numaralı Defter-i Karaman ve Rum'un Canik Livası'na Ait Bölümü*, (Ankara : TTK, 1992), 60-71.

² Mehmet Öz, "Tahrir Defterlerine Göre Canik Sancağında Nüfus 1455-1643", *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, sy. 6 (1991), 176.

³ Nedim İpek, "Canik Sancağının Nüfusuna Dair Bir Değerlendirme", *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty*, c.12, sy. 1 (2014), 35-41; Abdullah Bay, "Hurufat Defterlerine Göre Kumru'da (Serkiz, Keşderesi ve Meydan Kazaları) Camiler, Mescitler ve Görevlileri (1689-1834)", *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, sy. 33 (2022), 75-78.

⁴ Öz, "Tahrir Defterlerine Göre Canik Sancağında Nüfus 1455-1643", 176.

⁵ Mehmet Öz, "XV. Yüzyıldan XVII. Yüzyıla Samsun Yöresi", *Geçmişten Geleceğe Samsun*, 1. Kitap, Geçmişten Geleceğe Samsun Sempozyumu Bildirileri, Samsun, 4-6 Mayıs 2006, ed. Cevdet Yılmaz, (Samsun: Samsun Büyükşehir Belediyesi, 2006), 11; Öz, "Tahrir Defterlerine Göre Canik Sancağında Nüfus 1455-1643", 205-206;

yerine tutulmaya başlanan avarız defterlerinden hanenin kaç kişiden oluştuğu açıkça belirtilmediği için net bir demografik yapı çıkarmak zordur. Ancak yine de yaklaşık bir fikir edinilebilir. Avarız defterlerine göre Satılmış kazası, 200 hane 13 mücerred; Meydan kazası, 46 köyde 284 hane, 73 mücerred; Keşderesi, 9 köyde 66 hane, 2 mücerred; Serkeş, 53 köyde 157 hane, 11 mücerred yapı arz ediyordu.⁶ Bu genel bilgilerden sonra Tanzimat sonrası kazaların nüfusu, geçirdiği değişim sürecini ve sebeplerini genel anlamda ortaya koymaya çalışacağız.

2. Nüfus Sayımları ve Nüfus Defterleri

Osmanlı Devleti, kuruluşundan itibaren malî ve askerî sebeplerle tahrirler gerçekleştirmiştir. Bu kayıtlar, ekonomik ve askerî gelişmelerin bir sonucu olarak zamanla değişime uğradı ve 19. yüzyılda yeni bir şekil almaya başladı. Gelişen yeni ihtiyaçların bir yansıması olarak modern ilk nüfus sayımı, askerlik çağına gelen erkek nüfusu belirlemek amacıyla 1828-1829 yılında yapılmıştır. 1831 sayımı, merkezî bir nüfus kayıt sisteminin kurulmasını ve nüfus değişikliklerinin düzenli olarak takip edilmesini sağlaması açısından önemlidir. Ayrıca bu değişiklikleri düzenli takip etmek ve bilgileri muhafaza etmek için merkezde Ceride Nezareti (Ceride-i Nüfus Nezareti), taşrada ise defter nazırlıkları kurulmuştur. Nizamname gereği 1831’de kaydedilen bu defterler tamamlanarak belli periyotlarla ceride idaresine gönderilmiş, 1835-1845 yılları arası ise nüfus vukuat defterleri aracılığıyla defterler işlem görmeye devam etmiş, doğanlar, yer değiştirenler ve ölenler bu defterlere yazılmıştır.⁷

Ancak nüfus değişikliklerini belirleyen jurnal defterlerinin aksaması ve çok sayıda nüfusun kaydedilmemesi gibi sebeplerden dolayı birçok kez sayımların tekrarlanması yoluna gidilmiştir. Bu amaçla 1840 ve hemen ardından 1844 yılında ülke genelinde yeni bir nüfus sayımı yapılmasına karar verilmiştir. Ancak sayım memurlarının dikkatsizlikleri, askere gitmek istemeyenlerin yanlış bildirimlerde bulunması, gayrimüslim cemaat liderlerinin cemaatleri hakkında yanlış bilgi vermesi gibi sebeplerle bu sayım da başarılı olamadı. 1844 nüfus sayımından sonra birkaç defa daha sayıma girildi ise de bunlar çeşitli nedenlerle tamamlanamadı. 1870 yılında yeniden genel nüfus sayımı yapılacağına dair irade çıkarıldı; fakat iç karışıklıklar dolayısıyla yürürlüğe konamadı. 1877-78 Osmanlı–Rus Savaşı, yapılması planlanan geniş çaplı sayıma engel olmuştur. Savaş sonrası bir nüfus sayımı daha yapıldı. Ancak Rumeli’den gerçekleşen yoğun göçler sebebiyle sayım altı ayda tamamlanabildi.⁸

Meydan ve Serkeş kazaları için tutulan defterlerin yazım biçimi ülkenin diğer yöreleri için tutulan defterlerin biçimi ile benzerdir. Kayıtlar, kadim geleneklere uygun olarak hane esasına

Öz, Üstün ve Yediyıldız, *Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları* 3, 194-97; Mehmet Öz, *XV - XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı* (Ankara: TTK, 1999), 194-97.

⁶ Öz, “XV. Yüzyıldan XVII. Yüzyıla Samsun Yöresi”, 11; Öz, “Tahrir Defterlerine Göre Canik Sancağında Nüfus 1455-1643”, 205.

⁷ Mübahat S. Kütükoğlu, “Osmanlı Sosyal ve İktisadî Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri”, *Belleten*, c.59, sy.225, Ağustos 1995, 395-419; Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914)*, çev. Bahar Tırnakçı (İstanbul: Timaş, 2010), 66; Cevdet Yılmaz, “Ceride Nezareti”, *Diyanet İslam Ansiklopedisi*, c. 7 (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1993), 409-10.

⁸ Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914)*, 110; Mustafa Büyük, *1831 Sayımına Göre Perşembe, Aybastı, Bolaman ve Çamaş Kazaları Nüfusu*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu 2011), 13-16.

göre düzenlenmiştir. Kaza ve mahalle adının ardından hane reislerinden başlayarak hanedeki erkek nüfus, lakapları, yaşı, hane halkıyla akrabalıkları, fizikî özellikleri, sağlık durumları, memuriyetleri ve meslekleri kayıt altına alınmıştır. Mahallelerde haneler numaralandırılmış, imam ve muhtarlar özellikle belirtilmiştir. Hanedeki kişilerin yaşları askerlik için kolaylık sağlaması açısından özellikle kategorize edilmiştir. 14 yaşından 40 yaşına kadar askerliğe elverişli olanlara “mim” işareti konulmuş, askerliğe uygun olmayan kişilerin engel durumları kaydedilmiştir. Kayıtlarda belirtilen “tüvana”, tarih itibarıyla askerliğe elverişli, “şab-ı emred” henüz bıyığı çıkmış, genellikle 10-20 yaş arası gençleri, “sagir” 0-12 yaş gençleri, “sabi” çocukları, “müsinn” ise yaşlı olduğundan askerlik mükellefiyetinin kalktığı kimseleri tanımlıyordu. Askerliğe engel oluşturan sağlık durumları “arazlı, alil, âmâ yekçeşm, topal, yetim, saralı, divane, meczub, mecruh, çolak, mecnun, maraz, yek kadem, yarım, sağır” gibi tanımlarla belirtilmişlerdir. Nerede olduğu bilinmeyenler “gaib, zaid”, suçlular ve mahkûmlar “mücrim” olarak belirtilmiştir. Değişiklikleri sonradan defterlere kayıt düşülmüştür. Kişilerin mevcut durumları, isimleri yanına genellikle meydana gelen değişiklikler eğri bir yazıyla “tevellüd”, “fevt” “mürd”, “fevt şüd” “müteveffa”, “helak”, “reft be”, “amed be”, “nukulet be kaza-i..karye-i...” ifadeleri kullanılarak yazılmıştır. Tahrir sırasında askerde bulunanlar ve emekliler de kaydedilmiştir. Ayrı defterlerde tutulan gayrimüslimler ise cizye ödemekle yükümlüler ve yükümlü olmayanlar olarak iki kısma ayrılmış ve ödeyecekleri vergi oranları “ala, evsat, edna” olarak belirtilmiş, yükümlü olmayanların engel ve sosyoekonomik durumları kaydedilmiştir.⁹ Bu kayıtlardan kazaların demografik yapısı, nüfus değişiklikleri ve sosyoekonomik durumları hakkında bilgi edinmek mümkün olabilmektedir.

Araştırmamızın esas kaynaklarını Meydan ve Serkeş kazaları hakkında hazırlanmış aşağıda tablo halinde verilen defterler oluşturmaktadır. İncelemede Meydan ve Serkeş kazaları hakkında 1834-1850 tarihleri arası tutulmuş nüfus defterleri esas kaynak olarak kullanılmıştır. Araştırmada kullandığımız ana defterler 1250 (1834) tarihli NFS.d. 977 tasnif numaralı Trabzon, Canik, Cevizderesi, Çöreği, Fenaris, İfraz, Fatsa, Serkeş, Keşderesi, Meydan Müslim nüfus defteri, 1261 (1845) tarihli NFS.d. 1003 tasnif numaralı Trabzon, Canik, Fatsa, Keşderesi, Meydan Müslim nüfus defteri, 1261 (1845) tarihli NFS.d. 1006 tasnif numaralı yeni zuhur eden nüfus defteri, 1259 (1843) tarihli NFS.d. 1017 tasnif numaralı Meydan Müslim nüfus defteri, 1259 (1843) tarihli NFS.d. 3825 tasnif numaralı Serkeş Müslim nüfus defteri olmak üzere beş defterden oluşmaktadır. Bu defterler hem esas sayım kayıtlarını hem de daha sonra tutulan vukuat, jurnal, yoklama gibi çeşitli şekillerde ifade edilen güncel değişiklikleri kapsamaktadır. NFS.d. 1003 nolu defter, her ne kadar 1843 tarihli olarak belirtilse de üzerindeki vukuat kayıtları defterin en azından 1835’ten önce hazırlanıp kullanılmaya başlandığını gösteriyor. En erken tarihli vukuat kaydı Ra 1251’den başlamakta, en son M.1260 tarihine kadar devam etmektedir. (1251-1260/1835-1844). NFS.d.977 nolu defter 1251-1260 (1835-1844) tarihleri arasındaki vukuat kayıtlarını içermektedir. Bu defterdeki bilgiler, 1003 defteriyle benzer içeriğe sahiptir. Ancak farklı bazı bilgilere de rastlanmaktadır. Defter eşdeğer tutulmuş olabilir veya istinsah nüshası veya ek sayımlar da olabilir. NFS.d. 1006 nolu defter, 1003 nolu defteri

⁹ Behset Karaca ve Dilek Şenkul, “Nüfus Defterlerine Göre Hoyran Kazası’nın Demografik Yapısı (1831-1847)”, *Cedrus: Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Dergisi* c.8, (2020), 689-722; Enver Ziya Karal, *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831*, (Ankara: Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, 1943).

tamamlayıcı bilgilere sahiptir. Defter, “Fatsa ve tevâbi-i kazalarının altmış bir senesi nüfusu tahririnde müceddeden zuhur eden fazla nüfus defteridir” kaydıyla isimlendirilmiştir. Dolayısıyla 1003 nolu deftere bu yeni sayım bilgileri eklenmiştir. Bu yeni tahrirde Fatsa, Keşderesi, Meydan ve Serkeş kazalarının güncel bilgileri kaydedilmiştir. Defterde toplam bilgiler ve vukuat kayıtları yer almaz. Defterin kapağında “Fatsa ve tevâbi-i kazalarının nüfus defteri fi 29 sene 1261” kaydı bulunmaktadır. Defterin her ne kadar 1261/1844 tarihli olduğu belirtilse de üzerinde bulunan jurnal kayıtlarından defterin başlangıç tarihinin 1251/1835 yılı olduğu anlaşılıyor. Bölgede yapılan tahrirlerde kayıtlar, Serkeş kazasında Süleyman, Meydan kazasında Hasan ve Keşderesi kazasında Mustafa tarafından tutulmuştur. (Tablo 1)¹⁰

3. Merkez Kazalar Nüfusu

1834 yılında Meydan kaza merkezinin nüfusu 97 erkek, 27 haneden oluşuyordu. Bu erkek nüfusun 19’u müsinn, 26’sı tüvana, 48’i sagir ve amelmande idi. Serkeş merkez kazasının erkek nüfusu 133, hane sayısı 50 idi. Nüfusun 36’sı müsinn (ihtiyar), 37’si tüvana, 60’ı ise sagir ve amelmande (küçük ve iş yapamaz) idi.¹¹ Meydan kazası demografik açıdan en kalabalık ikinci yerleşim merkeziydi. Ağcaalan köyü, 117 erkek nüfus oranıyla Meydan merkezinden daha kalabalıktı. Yine Serkeş kaza merkezi için de benzer bir durum söz konusudur. Serkeş, ikinci en kalabalık yerleşim merkezini oluşturuyordu. Fizme-i Sufla köyü, 556 erkek nüfus sayısı ile Serkeş nüfusunun iki katına ulaşıyordu. 1834 ve 1848 arası 14 yıllık bir sürede merkez kaza erkek nüfusu yaklaşık iki kat artarak 219 kişiye ulaşmıştı. Meydan kazasında benzer bir artış oranı yaşanmamış, 1834 sayımında 94 erkek nüfus olan sayı 1848 yılında ancak 106’ya ulaşmıştır. Ağcaalan köyünde ise yaklaşık iki kat bir artış söz konusudur. 1834 yılında 117 olan erkek nüfus, 1848’de 206’ya ulaşmıştır. Meydan merkez kaza nüfusu neredeyse bu dönemde sabit kalmıştır.

Sonraki yıllarda her iki kazanın merkez nüfusunda çok az değişiklik gerçekleşmiştir. 1848 yılında Meydan kaza merkezinin erkek nüfusu 106, Serkeş kaza merkezinin erkek nüfusu ise 219 kişidir. Bu sayılar, bölgenin demografik yapısında önemli değişiklikler olmadığını göstermektedir.¹²

3.1. Nüfusun Köylere Dağılımı

Kazalardaki nüfus dağılımına bakıldığında kırsal köy nüfusunun kaza nüfusu içindeki payının yüksek olduğu görülür. 19. yüzyılın ortalarında her iki kazada yaşayan nüfusun önemli bir kısmı köylerde yaşamakta, merkez-köy nüfus oranı köy lehinde görünmektedir. Sayımlara göre Meydan ve Serkeş kazalarındaki erkek nüfus oranı ve hanelere göre dağılımı tabloda gösterilmiştir. (Tablo 2)

¹⁰ BOA, *NFS.d.*, 977, s.63-114. 1250/1834.

¹¹ BOA, *NFS.d.*, 977, s.63-114.

¹² BOA, *NFS.d.*, 1003. s.83-155; BOA, *NFS.d.*, 11711. Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş Müslim defteri. 1269/1852; BOA, *NFS.d.*, 11694. Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş Müslim defteri.1252/1836; BOA, *NFS.d.*, 11696. Keşderesi, Meydan, Serkeş Müslim defteri. 1254/1838.

1834 yılında Serkeş kazasında Fizme-i Sufla köyü, 62 hane ve 278 erkek nüfus kaydı ile hem Serkeş kazası hem de Fatsa kazasında en kalabalık nüfusa sahip yerleşim yeridir. Serkeş kaza merkezi ise 133 erkek nüfusuyla kazanın ikinci kalabalık yerleşim yeri olurken Fizme-i Ulya 120 erkek nüfusuyla üçüncü kalabalık köy konumundadır. Nüfusu en az yerler ise Duman ve Göğcelü köyleridir. Göğceli'nin hane sayısı 8, erkek nüfusu 18, Duman'ın hane sayısı 7, erkek nüfusu ise 15 idi. Serkeş kazasının toplam hane sayısı 636, toplam Müslüman erkek nüfus oranı 1835'dir. Meydan kazasında Ağcaalan köyü 47 toplam hane sayısı ve 117 erkek nüfus ile en fazla nüfusa sahip köydü. Aliverası 103 erkek nüfusla ikinci, Meydan kaza merkezi 94 erkek nüfusla üçüncü köydü. Meydan kazasının en az nüfuslu yerleri ise Karacalu ve Kadıncık köyleriydi. Karacalu 14, Kadıncık ise 37 erkek nüfusa sahipti. Meydan kazasının toplam hane sayısı 288, erkek nüfusu ise 818 kişiydi.

Nüfus artış oranları nüfusun ilk kaydının tutulduğu 1834 ile 1845 yılları arasında benzer oranlardadır. Genelde nüfus az da olsa kırsal yerleşimlerde artış göstermiştir. Bazı köylerin nüfusunda ise azalma gerçekleşmiştir. Bu köylerde nüfusun azalmasının sebeplerine işaret eden herhangi bir kayıt yoktur. Bu da iki yıllık kısa sürede nüfusun artış hızının düşük olmasıyla ilgili olabilir. Göl, Geyikçelü, Göğez, Miri, Aliverası, Meydan kaza merkezi, Ergen, Ağcaalan köylerinde ufak da olsa azalma olmuştur. Asıl önemli artış oranları 1848 yılında gerçekleşmiştir. Bunun sebebi; daha iyi kayıt tutma veya "müceddeden zuhur eden nüfus" kayıtları olabilir. Artışlarla doğrudan ilgiliyse her iki kazada da dikkate alınması gereken bir nüfus artış oranı belgelere yansımıştır. Kuşnuvak, Demircilü ve Duman'da çok az azalma tespit edilmektedir. Buna karşılık Güneycik, Fizme-i Sufla, Erikçeli, Kargucak, Karaağaç, Geyikçeli, Belalan, Tevkür, Çokdeğirmen, Fizme-i Ulya, Divani, Kömerik, Aliverası, Ergen köylerinde görünür oranlarda nüfus artışı gerçekleşmiştir. Ağcaalan, Miri, Serkeş kaza merkezi, Kösebucağı ve Göğez'de artış oranı iki katına ulaşmaktadır.

Müslüman ve gayrimüslim nüfus oranı ve kazada dağılımları hakkında da önemli bilgilere ulaşılmaktadır. Ünye ve Fatsa'da gayrimüslim nüfus yoğunluğu seyrekdir. Gayrimüslim nüfus daha çok Canik sancağının Arim, Samsun ve Bafra çevresinde yoğunlaşmıştı.¹³ Meydan kazasında bulunan az sayıdaki gayrimüslim nüfus ise karışık nüfus yapısına sahip Aliverası ve Meydan kazası çevresinde yoğunlaşmıştı. Aliverası köyünde 41 hanede 127 Müslüman erkek nüfusa karşılık toplam 19 hanede 73 Ermeni erkek nüfus bulunuyordu. Meydan kazası çevresinde ise 25 hanede 85 göçmen Rum erkek nüfus vardı. Meydan kazasının 12'si Müslüman, 1'i gayrimüslim, 1'i de karışık olmak üzere toplam 14 köyü bulunuyordu. Serkeş kazası Kösebucağı köyünde 47 hanede 125 erkek nüfus, 32 hanede 80 göçebe erkek nüfus bulunuyordu. Yine kaza merkezinde 65 hanede 138 göçmen erkek Rum yaşıyordu. Serkeş kazasının 24'ü Müslüman, 1'i gayrimüslim olmak üzere toplam 25 köyü vardı.¹⁴

Meydan ve Serkeş kazaları 1869 yılında bağımsız kaza statüleri kaldırılarak Ünye kazasına bağlı Fatsa nahiyesine bağlanmıştı. Dolayısıyla bu tarihten itibaren Meydan ve Serkeş'in nüfus bilgilerine ayrıca ulaşılamamaktadır. 1869'da Fatsa nahiyesi sınırlarında 87 köyde 2912

¹³ BOA, *NFS.d.*, 1033, s.6. Yoklama defteri. 1254/1838.

¹⁴ BOA, *NFS.d.*, 1034. Samsun, Kabı madeni, Meydan, Serkeş, Bafra kaza ve karyeleri nüfus icmal defteri. 1265/1848.

Müslüman ve 142 gayrimüslim hane bulunuyordu. Bu hanelerin nüfusu 10717 Müslüman, 292 Ermeni, 284 Rum ile toplam 11293'e ulaşmıştı.¹⁵ 1877 yılında Fatsa nahiyesinin hane sayısı 2893 Müslüman, 192 Çerkes, 95 Rum, 53 Ermeni ile toplam 3233'ye ulaşmıştı. Müslüman erkek nüfus 10711 idi. Bunlara 901 Çerkes, 341 Rum, 221 Ermeni nüfus eklendiğinde erkek nüfus toplamı 12174'e ulaşıyordu.¹⁶ 1900 yılında kadın ve erkek nüfus bilgilerine toplu ulaşılabilmektedir. Fatsa kazasının Müslüman nüfusu 28805, Rum nüfusu 1964, Ermeni nüfusu ise 844 idi.¹⁷ 1904 yılında çok az değişiklikle kaza nüfusu 29440 Müslüman, 2049 Rum ve 887 Ermeni nüfusa ulaşmıştı.¹⁸

3.2. Nüfusun Yaşa Göre Dağılımı

Nüfus defterlerinin düzenlenmesinde esas amaç, askere alınacak genç nüfusu belirlemek olduğundan yaşa göre dağılım da izlenebilmektedir. Salgın, savaş, açlık, ekonomik sorunlar ve askerlik yükümlülüğünün nüfus artış hızını düşürdüğünü gösteren oranlar karşımıza çıkmaktadır. Defterlerde özel olarak belirtilen "tüvana" güçlü kuvvetli, ergenlik çağına kadar olan erkek çocuk, "müsin", ihtiyar, "sabi" ise 3 yaşından küçük çocuk anlamında kullanılıyordu. İncelemede erkek nüfus gruplara ayrılarak tablolaştırılmıştır. (Tablo 3)

Tablodan da anlaşıldığı üzere nüfus, 1-12 yaş arasında yoğunlaşmaktadır. İki kayıta da yaş aralıklarında düzenli azalmalar söz konusuysen 50 yaş üstünde oran düşmekte ve ölüm oranları artmaktadır. En fazla nüfus yoğunluğu 0-12 yaş arasında yaşanmaktaydı. Bu yaş grubunun yerleşim yerlerindeki nüfusa oranı genellikle yarıya karşılık gelmektedir. Yine diğer yoğun bir oran 13-41 yaş aralığında görülmektedir. Bu oranlara göre asker potansiyeli en yüksek yerleşim yerleri Fizme-i Sufla, Nefs-i Serkeş, Kargucak, Salihlü, Geyikçelü, Fizme-i Ulya, Miri ve Ağcaalan idi. Bölgenin her iki kazasında da 13-41 yaş arası potansiyel asker kaynağı yaklaşık yüzde 30 civarındadır. 42 yaş üstü oranı ise yüzde 20 civarındadır. Nüfus bu görünümünü 1843 yılında da korumuştur.¹⁹

3.3. Doğum-Ölüm Oranı

Defterlerde nüfus değişimleri de Nüfus ve Jurnal defterlerinde kaydedilmiştir. Bu değişimler, doğum ve ölüm bilgilerini de kapsamaktadır. Nüfus artışı köylerin büyüklüğüyle doğru orantılıdır. Ancak yıllara göre artış azalış değerleri farklılık gösterir. Nitekim 1840'a kadar artış gösteren ancak bundan sonra azalan köyler vardır. Demircilü, Fizme-i Sufla, Nefs-i Serkeş, Kösebucağı, Gögez, Çokdeğirmen, Aliverası, Nefs-i Meydan, Ağcaalan köylerinin nüfusu dikkat çekici şekilde artmıştır.

¹⁵ *Trabzon Vilayeti Salnamesi*, haz. Kudret Emiroğlu, (Ankara: Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim, Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı, 1993), 1: 143.

¹⁶ *Trabzon Vilayeti Salnamesi 1872*, haz. Kudret Emiroğlu, (Ankara: Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim, Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı, 1994), 4: 203.

¹⁷ *Trabzon Vilayeti Salnamesi 1900*, haz. Kudret Emiroğlu, (Ankara: Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim, Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı Yayınları, 2008), 18: 487.

¹⁸ *Trabzon Vilayeti Salnamesi 1904*, haz. Kudret Emiroğlu, (Ankara 2009: Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim, Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı Yayınları), 22: 433.

¹⁹ BOA, *ML. CRD.d.*, 2080.

1834-1845 yılları arasında on yıllık periyotta Meydan ve Serkeş kazalarında doğum oranı ölüm oranından yüksektir. Serkeş kazasının 1834 yılı sayımında 1838 olan nüfusu 1845'te 50 kişi artarak 1888'e çıkmıştır. Bu süre içerisinde 524 doğum, buna karşılık 474 ölüm gerçekleşmiştir. Meydan kazasında ise 10 yıllık sürede 275 doğum, 212 ölüm gerçekleşmiştir. Kaza nüfusu 1845'te 45 kişi artarak 863'e ulaşmıştır. En fazla doğum 65 vakayla Fizme-i Sufla'da gerçekleşmiştir. Köyde bu sürede 81 ölüm olmuştur. En fazla nüfus artışı 25 kişi artarak 142'ye ulaşan Ağcaalan ve 16 kişi artarak 86'ya ulaşan Demircilü köylerinde gerçekleşmiştir. Verilerde en dikkat çekici durum, bebek ve çocuk ölümlerinin yüksekliğidir. Bu oran, 1-3 yaş arasında daha da belirgindir.²⁰ En yüksek bebek ve çocuk ölümü Meydan merkezde, Fizme-i Sufla, Kargucak, Salihlü, Aliverası, Kuşnuvak, Geyikçeli, Güğez, Kösebucağı ve Asarkaya'da gerçekleşmiştir. (Tablo 4)²¹

4. Sosyal Hareketlilik ve Göçler

4.1. İç ve Dış Göçler

Meydan, Keşderesi ve Serkeş nüfus defterlerinde sebebi açıkça belirtilmese de gelen ve giden kişilere yönelik kayıtlar sürekli ve geçici göçleri belirlemeyi sağlamaktadır. Bu bilgilere göre üç kazada da temel olarak kaza içi ve kazaya yönelik iki yönlü göç gerçekleşmiştir. Kaza içi göçlerin ana sebebi hayvancılıktı. Hayvancılık yarı-göçebe yaylacılığı vazgeçilmez kılıyordu. İlk sayımda yazılmadığından 1006 numaralı defterde yaylacıların sayıma dâhil edilmesi böyle bir mevsimsel yer değiştirmenin varlığına işaret ediyor. Kazalardan kaza dışına geçici emek göçüne ise rastlanmaz. 19. yüzyılın ortalarında Niksar ve Sivas çevresinden önemli bir işçi göçünün yaşandığı Ünye'ye, Keşderesi, Meydan ve Serkeş kazalarından herhangi bir göç gerçekleşmemiştir.

Kazaya yönelik dışarıdan göçler ise dikkat çekici boyutlara ulaşmıştır. Bu göçleri ikiye ayırmak mümkündür. Bunların en kalabalık grubunu hayvancılıkla uğraşan göçerler oluşturuyordu. Fatsa, Ünye, Serkeş, Keşderesi ve Meydan kazalarına kaza dışından hatta uzak olarak sayılabilecek yerlerden göçler gerçekleşiyordu. Gelen göçmenlerin önemli bir kısmını Ermeni ve Rum göçebeler oluşturuyordu. Bunların büyük çoğunluğu Samsun, Kurşunlu, Kemah, Niksar, Sivas ve Tokat çevresinden gelenlerdi. Özellikle iç kesimlerden gelen göçerler belli yerleri kışlak olarak kullanıyorlardı. Kışlak olarak kullandıkları yerler daha çok Fatsa çevresindeydi. Fatsa kaza merkezinde ve Sayaca'da yerleşik yerli göçebe Rumlar, Beyce-i Kebir, Behce-i Sağır, Yarbaşı, Aliverası, Çaltamar ve Çubuklu'da Ermeniler, Kayaardı ve Kayaköy'de göçebe Rumlar başlıca göçmen gruplarıydı. Keşderesi, Meydan ve Serkeş kazaları da Fatsa kadar yoğun olmasa da göçmenlerin uğrak yerleri arasındaydı. Keşderesi Kiçi köyü çevresinde Rumlar, Meydan kaza merkezinde Ermeniler, Serkeş kaza merkezi ve çevresinde bulunan göçebe Rumların tamamı "mütemekkin" olarak tanımlanıyordu.²² Az sayıda

²⁰ BOA, *NFS.d.*, 11693. 1252/1836. Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş müslim nüfus defteri.

²¹ BOA, *NFS.d.*, 11698. Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş Müslim reaya defteri. 1255/1839.

²² BOA, *NFS.d.*, 11708; BOA, *NFS.d.*, 11718. Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş Müslim defteri. 1271/1854. "Fatsa kasabası mahallatında mütemekkin yerlü göçebe Rum reâyası"; Sayaca civarındaki Rum göçebeleri "Sivaslı tâifeleri. Bu dahi kaza-i âhârda olduğundan hâli". "...bazıları kaza-i âhirde oldukları. Eylül 1269". "...tâife-i mezbûrelerin sancağ-ı âhârda ve kaza-i âhârda olduklarından hâli..."; BOA, *NFS.d.*, 11720. Fatsa, Keşderesi,

Müslüman göçebe de Cacile, Güğez, Kösebucağı, Duralı, Karahamza ve Yassıtaş köyleri çevresinde yerleşikti. Bunların bir kısmını Sivas ve Kemah'tan gelen göçebeler oluşturuyordu.²³

Diğer önemli bir grubu ise çiftliklerde sürekli veya geçici yarıcı ve maraba olarak çalıştırılan göçebeler oluşturuyordu. 1260/1844 sayımına göre köyler dışında Serkeş kazasında 1 çiftlik, Keşderesi kazasında 1 göçer grup, Fatsa kazasında 4 çiftlik, 3 Müslüman göçer grubu bulunuyordu.²⁴ Göçerlerin büyük çoğunluğu çiftliklerde yarıcı veya işçi olarak yerleşenlerdi. Özellikle yarıcılık, bölgeye nüfus çeken önemli bir emek biçimini oluşturuyordu. Gelen göçmenler bölgede yer alan çiftliklerde istihdam ediliyorlardı. Serkeş'te büyük bir çiftliğe sahip Niksarlı Süleyman Bey, Arpalık'ta göçebelerin emeğinden yararlanıyordu. Arpalık'ta bulunan çiftliğinde 16 hanede 54 erkek nüfus barındırıyordu. Keşderesi kazası, Asarkaya'da Mollavelioğlu da göçmen emeğinden yararlananlardandı. Çiftliğinde 26 hanede 106 erkek nüfus bulunuyordu.²⁵ Bunların tamamı Müslümandı. Göçmenler muhtemelen özel bir anlaşma ile maraba, yarıcı veya işçi olarak çiftliklerde bulunuyorlardı.²⁶ Bu göçebelerin geldikleri yerlerle ilişkileri devam ediyordu. Mollavelioğlu'nun göçebelerinden Çöreği ve Kurşunlu'ya, Kayaköy ve Asarkaya göçebelerinden Kurşunlu, Akçay ve Çarşamba'ya göç edenler bulunuyordu.²⁷

Büyük bir emek istihdamının gerçekleştirildiği bu çiftlikler Ünye ve Fatsa çevresinde yaygınlaşmıştı. Yörede bulunan çiftlikler, Samsun, Çarşamba, Akçay, Terme ve Bafra çevresi kadar olmasa da giderek artma eğilimindeydi. Çiftliklerdeki emek biçimlerine Samsun'da yerel güçlerin çiftlikleri için tutulan kayıtlar ışık tutmaktadır. Fatsa, Ünye ve Ordu'da aynı kişilere veya başka yerel ileri gelenlere ait çiftlikler benzer emek biçimlerinden yararlanıyorlardı. Hacı Ahmed Paşa, Bafra'daki çiftliğinde "...çiftlik-i mezkûrda mütemekkinan Sivaslı göçebeleri arazilerinde iskân" etmişti. Başka bir kayıt, çiftliklerin oluşumuna işaret ediyor. "Karaköy

Meydan, Serkeş müslim defteri. 1272/1855; BOA, *NFS.d.*, 11716. 1270. Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş müslim defteri. Yassıtaş ve Sayaca civarında göçebeler "...tahrir-i nüfüstan mukaddem taşrada bulunub bu defa teehhül ederek iskân etmekle 24 hane itibarıyla zeyline kayd şüdü..."; BOA, *NFS.d.* 1006; BOA, *NFS.d.* 1003. Canik Serkeş kazası yabancı müslim nüfus defteri. 1259/1843; BOA, *NFS.d.*,11717. 1271. Keşderesi, Meydan, Serkeş reâya defteri; BOA, *NFS.d.*,11723. İslam göçebeleri vukuat kaydı. Eylül-Ka 1272/Eylül-Aralık 1856; BOA, *NFS.d.*, 11715. Fatsa, Keşderesi, Serkeş, Meydan reâya defteri.1270/1853; BOA, *NFS.d.*, 11791. Fatsa, Meydan, Keşderesi, Serkeş müslim vukuat defteri; BOA, *NFS.d.*, 11707. Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş müslim defteri. 1266/1850; BOA, *ML.VRD.CMH.d.*,1183. Fatsa ve tabi kazaların cizye defteri. 1266/1850; BOA, *NFS.d.*, 11868. Ünye reaya defteri. "Fatsa ve tâbi kazalarda yerlü göçebe Rum taifeleri". 1253/1837. "...bazı mahalden tevarüd eden misafirîn tâifesi...".

²³ BOA, *NFS.d.*,11720. Fatsa, Meydan, Keşderesi, Serkeş müslim defteri. 1272/1855; BOA, *NFS.d.*, 11718. Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş Müslim defteri. 1271/1854.

²⁴ BOA, *NFS.d.*, 2048. 1260/1844. Canik, Fatsa, Serkeş, Keşderesi, Meydan Ayvacık karışık defteri; BOA, *NFS.d.*,11720. Fatsa, Meydan, Keşderesi, Serkeş müslim defteri. 1272/1855.

²⁵ BOA, *NFS.d.*, 979. Bafra, Alaçam, Samsun, Arim, Terme, Ünye, Cevizderesi, Çöreği, Fatsa kazaları misafir ve reâya yabancı nüfus defteri. 1250/1834; BOA, *MAD.d.*, 22793.1260/1844. Canik, Keşderesi, Fatsa, Meydan, Serkeş kazaları nüfus yoklama defteri; BOA, *NFS.d.*,11720. Fatsa, Meydan, Keşderesi, Serkeş müslim defteri. 1272/1855. "Müste'cirden Memedoğlu İbrahim b. Ali".

²⁶ BOA, *MAD.d.*, 22793. Canik, Keşderesi, Fatsa, Meydan, Serkeş kazaları nüfus yoklama defteri. 1260/1844.

²⁷ BOA, *NFS.d.*, 11701. C 1258/1842. Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş müslim defteri; BOA, *NFS.d.*, 11694. Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş müslim defteri. 1252/1836; BOA, *NFS.d.*, 982. Ünye, İfraz, Fatsa, gayrimüslim nüfus defteri. 1250/1834.

çiftliği dahilinde olub mukaddemi verimdar karye iken mülklerini Hacı Ahmed Paşa hazretlerine verüb şimdiki halde göçebe itibar olunduğu..”, yine paşanın tasarrufunda bulunan Engiz çiftliğinin de “..mukaddemi karye olub verimdar iken perişan olarak arazilerini müteveffa Memiş Paşaya verüb çiftlik olduğu” belirtilmektedir. Benzer biçimde Kilise çiftliği de “..karye-i mezbûr mukaddemi şenlik bir karye olub perişan olarak arazilerini Hacı Koca Ağa ve şehr-i Bafra ahalisine vererek çiftlik olmuş olduğu..” belirtiliyordu. Köylüler, kendi istekleriyle ve özel anlaşmalarla daha fazla avantajlar sunduğundan çiftlik çalışanı olmayı tercih etmişlerdi.²⁸ Bütün bu bilgiler, bölgenin önemli ayanlarından Hazinedarzade Osman Paşa, Memiş Paşa ve Ahmet Paşa’nın göçmenleri nasıl istihdam ettiklerine işaret ediyor. Ünye çevresindeki Hazinedarzade ve diğer yerel ileri gelenlere ait çiftliklerde de durum benzerdi. Ünye’de Raşid Efendi, İncirli, Kızılcakise, Ballı, Kiraztepe, Osman Paşa’ya ait Kahaberli çiftliği, Musa Ağa’ya ait Karaman çiftliği, Ağcakese’de Yakup Yazıcı ve Abtal Osman’ın çiftliklerinin tamamı genellikle Müslüman ve Ermeni göçmen emeğinden yararlanıyordu.²⁹ Fatsa ve Ünye kazalarındaki gayrimüslimlerin ekonomik durumlarına işaret eden kayıtlar, neden çiftliklerde çalışmayı tercih ettiklerini açıklıyor. Fatsa kazasında 1267/1850 ve daha sonraki yıllarda yüksek gelirli kimseye rastlanmazken evsat (orta) 131, edna (düşük) 125, 1269/1852’de evsat 110, edna 167, 1271/1854’te evsat 105, edna 177 cizye hanesi belirlenmişti.³⁰ Böyle bir ekonomik durum karşısında çiftlikte çalışmak önemli avantajlar sunuyordu.

4.2. Askerî Görev Alanlar

Nüfus sayımlarının yapılmasının asıl sebebi yeni kurulan ordunun insan ihtiyacını karşılamak üzere askerlik yaşına gelmiş kişilerin tespit edilmesiydi. Sayımlarda 13-14 ile 41-42 yaş aralığındaki her erkek vatandaş askerliğe elverişli olarak değerlendirilirken bu yaş altındakiler “sagır”, üstünde kalanlar “müsinn” olarak kaydedilmiş ve muaf tutulmuşlardır. Nüfus defterlerine göre üç kaza, donanma (bahriye) ağırlıklı mükellefiyetlerini devam ettirmiştir. Askerlik yapanların neredeyse tamamı eskiden olduğu gibi “bahriye”de görevlendirilmiş, topçu ve redif görevlendirmeleri nadiren yapılmıştır.³¹ 1254/1838’de Serkeş kazasında 40 bahriye askerine karşılık 9 nizamiye, 1 topçu askeri görevde bulunuyordu. Bahriye olarak

²⁸ BOA, *NFS.d.*, 1034. Nüfus İcmal defteri. 1265/1848.

²⁹ BOA, *NFS.d.*, 1031. 1259/1843. Ünye’de sâkin ekrad, tüccar, Kemahlı ve Akçakeseli göçebeler ile misafirleri içine alan yabancı defteri. Kahaberli çiftliğinde 10 hanede 33 Müslüman erkek, Ağcakese’de Yakup Yazıcı’nın çiftliğinde 4 hanede 27 Müslüman erkek, Abdal Osman’ın çiftliğinde 3 hanede, 13 Müslüman erkek nüfus bulunuyordu; BOA, *NFS.d.*, 982. Ünye, İfraz Fatsa kazası gayrimüslim nüfus defteri. 1250/1834. Musa Ağa tasarrufundaki Karaman çiftliğinde 29 hanede 131 Müslüman erkek nüfus bulunuyordu; BOA, *NFS.d.*, 11868. 1253/1837. Ünye reaya defteri; BOA, *NFS.d.*, 1030. Ünye kazası müslim defteri. 1259/1843; BOA, *NFS.d.* 1006. Fatsa kazasında Memiş Paşa’nın çiftliğinde 19 hanede 42 erkek nüfus bulunuyordu. Bu göçebelerin geldikleri yerlerle ilişkileri devam ediyordu. Cevizdere, Karakaya’ya 5, Tirebolu’ya 2, Cacula’ya 1, Perşembe’ye 2 kişi gitmişti; BOA, *NFS.d.*, 1175. Ünye, İfraz, Fatsa kazaları reaya nüfus defteri. 1259/1843.

³⁰ BOA, *ML.VRD.CMH.d.*, 1434. Canik kazaları Cizye defteri. 1275/1858; BOA, *NFS.d.*, 1006. “Bâlâda mestûr haneler yegan yegan zikrolunan mahallerden gelüb Pazarardı’nda iskân etmeleriyle Pazarardı göçebeleri zeyline...” 29 nüfus eklenmiştir; BOA, *NFS.d.*, 982. Ünye, İfraz, Fatsa gayrimüslim nüfus defteri. 1250/1834. Fatsa kazasında 9 hanede 31 Ermeni erkek, Çubuklu’da 11 hanede 39 Ermeni erkek, Kayaardı’da 18 hanede 55 Ermeni erkek, Kayaköy’de 18 hanede 51 Ermeni erkek nüfus bulunuyordu.

³¹ BOA, *NFS.d.*, 11693. Fatsa, Meydan, Serkeş, Keşderesi müslim nüfus defteri. 1252/1836; BOA, *NFS.d.*, 11695. Fatsa, Meydan, Serkeş, Keşderesi müslim nüfus defteri. 1253/1837.

görevlendirilen 1 Rum dışında askerlerin tamamı Müslümandı.³² 1265/1848 yılında da Meydan kazasında silahaltına alınanların neredeyse tamamı “bahriye” olarak belirlenmiştir. 27 bahriye askerine karşılık 8 nizamiye askeri silahaltına alınmıştır. Nadiren de olsa gayrimüslimlerden bahriye askeri olarak silahaltına alınan örneklere rastlanmaktadır.³³

5. Kazalarda Sosyo-Ekonomik Yapı

Kırsal ve kentsel yerleşim birimlerinin sosyoekonomik yapısını gösteren unsurların başında meslekler gelir. Defterlerde halkın ekonomik uğraşısını belirlemeye yarayacak az sayıda bilgi verilmiştir. İstisna olarak kabul edilebilecek kayıtlara açıkça yansıyan belli meslek grupları genellikle köy idarecileri ve imamlar gibi resmî görevlilerdir.

Temel ekonomik faaliyetlerin tarım ve hayvancılığa dayandığı kazalarda tarımla uğraşan çiftçiler baskın meslek grubunu oluşturuyordu. Diğer meslek grupları çobanlar, hizmetçiler ve tüccarlardı. Hayvancılık faaliyetine bağlı olarak konar-göçer zümreler de kazalarda yer bulmaktadır. Bunlar defterlere yaylak-kışlak arasında gidip gelen yaylacılar olarak yansımıştır. Konar-göçerlik, göçebe çobanlıktan farklı olarak belli bölgelerde hayvancılıkla geçimini sağlayan, elde ettiği ürünleri yerleşik topluluklara pazarlayan ekonomik faaliyet biçimini oluşturur.

Yörede 19. yüzyılda iç bölgelerden sahile gerçekleşen göçlerle marabacılık, bir emek biçimi olarak oldukça yaygınlaşmıştır. Süreç üzerine belgeler açık bilgi vermektedir. “Ordu Sancağının hâvi bulunduğu kazalarda kâin ahali-i müslim ve gayrimüslimlerin haylücesi göçebe makûlesinden olub yani bunların her birisi bundan hayli sene mukaddem âher kaza ve sancakdan her ne esbâba mebni ise liva-i mezbûr kazalarına nakl ve hicret ve şunun ve bunun mutasarrıfı olduğu arazilerini ziraât ve hırsatle idare-i taâyüüş etmekte ve şimdiye kadar birkaç defa icra kılınan tahrirde dahi liva-i mezbûre kayd olunarak ahali-i kadime-i sâire misillü yerlü hükmünde bulundukları halde bazıları gitgide hâl-i vüs‘at ve kudret kesb eyledikçe tedarik eylemiş oldukları arazi ve emlâkinin hâsılat ve mezrûatıyla taayyüş eylemekte olub ancak hasbe’l-kader bir gûna arazi ve akarat-ı sâireye mâlik olmadıklarından nâşi salifü’z-zikr eben an cedd ellerinde bulunub ihyagerdeleri olan arazi ve çiftlikatını eküb biçüb sâye-i hazret-i padişahide refahbal ile geçinmekte...”³⁴ Belge, temel uğraşlarının tarım ve hayvancılık olduğunu belirtmektedir. Göçerlerin bazıları yarıcılık yapıyordu. Dolayısıyla çiftliklerin işgücünü göçebeler oluşturuyordu. Bir kısmı yörede zamanla yerleşik hale gelmişti.³⁵

Meydan ve Serkeş kazalarında hanelerde akrabalık bağı bulunan kişi kayıtlarına da rastlanmaktadır. Hanelerde hane reisleri başta olmak üzere oğullar, üvey oğullar, kardeşler, üvey kardeşler, yeğenler, kayınlar, damatlar, dayılar ve eniştelere, oğulluklar gibi akrabalar geniş

³² BOA, *ML. CRD.d.*, 2080. Ayvacık, Serkeş, Fatsa kazalarındaki müslim ve reâya nüfus defteri. 1254/1838.

³³ BOA, *NFS.d.*, 1034. Nüfus icmal defteri. 1265/1848; BOA, *NFS.d.*, 11709. Fatsa, Serkeş Müslim defteri. 1267/1851; BOA, *NFS.d.*, 11694. Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş müslim reaya defteri. 1252/1836.

³⁴ BOA, *A. MKT.UM.*, 468/48. 29 N 1277/14 Mart 1861.

³⁵ BOA, *NFS.d.*, 1024. Serkeş kazasında sakin yabancı müslim nüfus defteri. 1259/1843. Günümüz Serkeş köyünde Topçuoğlu, Çavuşoğlu, Deliahmedoğlu, Kurtoğlu, Tekiroğlu gibi sülale isimlerinin benzerliği emek istihdamı için gelen bu göçmenlerin bölgeye yerleştiklerini göstermektedir; BOA, *NFS.d.*, 1015. Keşderesi kazasında yabancı olarak sakin müslim göçebe defteri. 1259/1843.

aile yapısına işaret eder. En fazla kayıt “oğul” olarak karşımıza çıkmaktadır. Serkeş kazasında 818, Meydan kazasında 339 oğul kaydı vardır. Oğullardan sonra en yaygın kayıt “torun”dur. Hanede üçüncü en kalabalık grup kardeşlerdir. Serkeş kazasında 152, Meydan kazasında ise 100 aynı evi paylaşan erkek kardeş bulunuyordu. Daha az sayıda üvey baba, babalık, üvey oğul ve oğulluklara da rastlanmaktadır. Pazarardı Müslüman göçebeleri arasında “üveyi babası Hurşid” ve “üveyi oğlu Ali” kaydı önemli örneklerdir.³⁶ Kayaardı Rumları arasında “Ağcaoğlu Yani'nin babalığı Todor” ve Pazarardı Ermenileri arasında “üvey oğlu Vartan” kayıtları gayrimüslimler arasında da benzer bir toplumsal yapının varlığını gösteriyor.³⁷ Az sayıda olsa da Müslüman ve gayrimüslim ailelerde oğulluklara da rastlanmaktadır. Göğceli’de “oğulluğu çoban Abdurrahman b. Mustafa” kaydı böyle bir toplumsal yapıya işaret eder.³⁸ “Ustabaşının oğulluğu Todor” Rum bir ailede,³⁹ Agop Ermeni aile yanında oğulluk olarak bulunuyordu.⁴⁰ Oğullukların aileler yanına hangi özel şartlarla verildiğine işaret eden zengin kayıtlara rastlanmasa da Kunaş köyünde 9 yaşındaki Mustafa'nın amcası tarafından oğulluk olarak alınması kaydı, bu konuda bilgi edinmemizi sağlamaktadır. “...ammisi Ali alîl olub emvâl ve emlâkini temlik edüb hanesine aldığı şerh verildi”. (Tablo 5)⁴¹

6. Sonuç

Osmanlı Devleti, yeni kurulan düzenli ordunun finansman ihtiyacını karşılayacak insan kaynağını belirlemek amacıyla 1831'den itibaren modern anlamda nüfus sayımları yapmaya başladı. Bu sayımlar askerliğe yönelik yapıldığından yalnızca erkek nüfus sayılmıştır. Bu vesileyle tutulmaya başlayan defterler başta demografik olmak üzere sosyal, ekonomik ve idarî yapı açısından kıymetli bilgiler barındırmaktadır.

1834-1847 arası tutulan önemli sayıda nüfus defterine dayanarak Meydan ve Serkeş kazalarının demografik yapısı ortaya koyulmuştur. 1834 yılı sayımları esas alınarak sonradan yapılan sayım bilgileri değerlendirilmiştir. Meydan ve Serkeş, nüfus bakımından sancağın küçük kazaları arasındaydı. Her iki kaza merkezinde de mahalle kaydı bulunmaması, buna işaret etmektedir. Kazadaki köy sayılarında yüzyıl içerisinde çok büyük değişiklikler gerçekleşmemiştir. 1834-1847 yılları arasında nüfusta çok az dalgalanma görülür. Nüfusun kendi içinde oranlarına bakıldığında oldukça genç bir nüfus yapısı olduğu görülür. Ayrıca bebek ve çocuk ölümleri yetişkin ölümleriyle karşılaştırıldığında oldukça yüksektir. Ortalama yaşam süresi 50-60 yıl arasındadır. Engelli kayıtları oldukça azdır.

Bölgede tarım ve hayvancılık, temel ekonomik meşgaleyi oluşturuyordu. Meslek çeşitliliği azdır. Göçler, ekonomik uğraşlarla ilgili gerçekleşmiştir. Her iki kazanın demografik yapısında göze çarpan en önemli unsur, az sayıdaki Rum ve Ermeni nüfusa karşılık Müslüman nüfusun çoğunluğu teşkil etmesidir. Kazalarda ülke genelinde olduğu gibi ilk defa uzun süreli askerlik için önemli sayıda genç nüfus kaza dışına çıkmıştır.

³⁶ BOA, *NFS.d.* 1003; BOA, *NFS.d.*, 11694. Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş müslim defteri. 1252/1836.

³⁷ BOA, *NFS.d.* 1006.

³⁸ BOA, *NFS.d.*, 11708. Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş müslim reaya defteri.

³⁹ BOA, *NFS.d.*, 1003.

⁴⁰ BOA, *NFS.d.* 1006.

⁴¹BOA, *NFS.d.*, 11694. Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş müslim defteri.1252/1836.

Sonuç olarak Meydan ve Serkeş hakkında tutulan nüfus defterleri, yalnızca bölgedeki insan sayısı hakkında bilgi veremeyip bölgenin sosyal ve ekonomik yapısı hakkında önemli bilgilere ulaşmamıza da imkân sağlamaktadır. Bu yönüyle yapılan çalışmanın yöre tarihi üzerine yapılan araştırmalara katkı sağlayacağı kanaatindeyiz.

Kaynakça

1-Arşiv Kaynakları

a-BOA (Başbakanlık Osmanlı Arşivi)

A. MKT.UM (Sadaret Mektubi Kalemî Umum Vilayat Evrakı), 468/48.

MAD.d. (Maliyeden Müdevver Defterler), 22793.

ML. CRD.d. (Ceride Odası Defterleri), 2080.

ML.VRD.CMH.d. (Maliye Varidat Cizye Muhasebesi Defterleri), 1183, 1434.

NFS.d. (Nüfus Defterleri), 977, 1003, 1015, 1024, 1030, 1034, 1175, 2048, 11694, 11695, 11696, 11698, 11701, 11708, 11709, 11711, 11715, 11716, 11718, 11791, 982, 11720, 11723, 979, 1031, 11693, 11707, 11721, 11868, 11717, 1006, 1033.

b-Salnameler

Trabzon Vilayeti Salnamesi 1869, 1. haz. Kudret Emiroğlu, Ankara: Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim, Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı, 1993.

Trabzon Vilayeti Salnamesi 1872, 4. haz. Kudret Emiroğlu, Ankara: Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim, Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı, 1994.

Trabzon Vilayeti Salnamesi 1900, 18. haz. Kudret Emiroğlu, Ankara: Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim, Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı, 2008.

Trabzon Vilayeti Salnamesi 1904, 22. haz. Kudret Emiroğlu, Ankara: Trabzon İli ve İlçeleri Eğitim, Kültür ve Sosyal Yardımlaşma Vakfı, 2009.

2-Araştırma ve İnceleme Eserler

Bay, Abdullah. “Hurufat Defterlerine Göre Kumru’da (Serkiz, Keşderesi ve Meydan Kazaları) Camiler, Mescitler ve Görevlileri (1689-1834)”, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 16, sy. 33 (2022): 75-98.

Büyük, Mustafa. *1831 Sayımına Göre Perşembe, Aybastı, Bolaman ve Çamaş Kazaları Nüfusu*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ordu 2011.

İpek, Nedim. “Canik Sancağı’nın Nüfusuna Dair Bir Değerlendirme”. *Ondokuz Mayıs University Journal of Education Faculty* 12, sy. 1 (2014): 35-51.

Karaca, Behset ve Dilek Şenkul. “Nüfus Defterlerine Göre Hoyran Kazası’nın Demografik Yapısı (1831-1847)”. *Cedrus: Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Dergisi* c.8, (2020): 689-723.

- Karal, Enver Ziya. *Osmanlı İmparatorluğunda İlk Nüfus Sayımı 1831*. Ankara: Başvekalet İstatistik Umum Müdürlüğü, 1943.
- Karpat, Kemal H. *Osmanlı Nüfusu (1830-1914)*. Çev. Bahar Tırnakçı. İstanbul: Timaş, 2010.
- Öz, Mehmet. “Tahrir Defterlerine göre Canik Sancağında Nüfus 1455-1643”. *On Dokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, sy. 6 (1991): 173-205.
- Öz, Mehmet. “XV. Yüzyıldan XVII. Yüzyıla Samsun Yöresi”. *Geçmişten Geleceğe Samsun, 1.Kitap, Geçmişten Geleceğe Samsun Sempozyumu Bildirileri*, Samsun, (4-6 Mayıs 2006), ed. Cevdet Yılmaz. Samsun: Samsun Belediyesi, 2006, 3-29.
- Öz, Mehmet. *XV - XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı*. Ankara: TTK, 1999.
- Öz, Mehmet, Ünal Üstün ve Bahaeddin Yediyıldız. *Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları-3: 387 Numaralı Defter-i Karaman ve Rum'un Canik Livası'na Ait Bölümü*. Ankara: TTK, 1992.
- Kütükoğlu, Mübahat S. “Osmanlı Sosyal ve İktisadi Tarihi Kaynaklarından Temettü Defterleri”, *Bellekten*, c.59, sy.225, Ağustos 1995. 395-412.
- Yediyıldız, Bahaeddin ve Ünal Üstün. *Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları I: 1455 Tarihli Tahrir Defteri*. Ankara: TTK, 1992.
- Yediyıldız, Bahaeddin ve Ünal Üstün. *Ordu Yöresi Tarihinin Kaynakları II: 1485 Tarihli Tahrir Defteri*. Ankara: TTK, 2002.
- Yılmaz, Cevdet. “Ceride Nezareti”. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. 7:409-410. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı, 1993.

EK: Tablolar**Tablo 1.** Meydan ve Serkeş kazalarının demografik yapısıyla ilgili nüfus defterleri

Tarih	Defter No	Türü	Sancak	Kaza/ Nahiye
1259/1838	NFS.d.1024	Göçebe	Canik	Serkeş
1259/1838	NFS.d.1015	Göçebe	Canik	Keşderesi
1254/1838	2080 (ML. CRD.d.)	Müslim-Reaya İcmal	Canik	Ayvacı, Serkeş, Fatsa
1259/1843	NFS.d. 1025	Yabancı Müslim		Serkeş
1275/1858	MLVRD.CMH.d. 1434	Cizye	Canik	Canik kazaları
Ey-Ka 1265/1849	NFS.d.11792	Müslim Yoklama	Canik	Canik kazaları
1253/1837	NFS.d. 11868	Reaya	Canik	Ünye
M-C 1260 /1844	MAD.d. 22793	Yoklama	Canik	Keşderesi, Fatsa, Meydan, Serkeş
Ca-Ş 1262/1845	NFS.d. 11705	Müslim Yoklama	Canik	Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş
M-C 1251/1835	NFS.d. 11692	Müslim Yoklama	Canik	Fatsa, Serkeş, Keşderesi, Meydan
Ey-Ka 1271/1855	NFS.d. 11717	Reaya Yoklama	Canik	Fatsa, Keşderesi, Meyan, Serkeş
Ey-Ka 1273/1857	NFS.d. 11728	Müslim Yoklama	Canik	Fatsa, Meydan
Ey-Ka 1272/1856	NFS.d.11729	Müslim Yoklama	Canik	Serkeş
Ey-Ka 1273/1857	NFS.d.11723	Müslim Yoklama	Canik	Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş
1252/1836	NFS.d. 11768	Müslim Yoklama	Canik	Keşderesi, Meydan, Serkeş
Ks-Nis1270/1853	NFS.d. 11715	Reaya	Canik	Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş
Ey-Ka 1264/1847	NFS.d. 11791	Müslim Yoklama	Canik	Canik kazaları
1254/1838	ML.CRD.d. 55	Müslim-Reaya Y.	Canik	Canik kazaları
M-R 1262/1845	NFS.d.11704	Müslim Nüfus	Canik	Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş
1262/1845	MLVRD.CMH.d. 1183	Cizye	Canik	Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş
1250/1834	NFS.d. 979	Yabancı-Reaya	Canik	Canik kazaları
1260/1844	NFS.d. 2048	Karışık	Canik	Canik kazaları
M-C 1252/1836	NFS.d.11693	Müslim Nüfus	Canik	Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş
M-C 1253/1837	NFS.d.11695	Müslim-Reaya	Canik	Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş
1255/1839	NFS.d.11698	Müslim Reaya Y.	Canik	Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş
1255/1839	NFS.d. 11699	Müslim-Reaya Y.	Canik	Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş
1256/1840	NFS.d. 11700	Müslim-Reaya Y.	Canik	Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş
1258/1842	NFS.d.11701	Müslim-Reaya Y.	Canik	Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş
1260/1844	NFS.d.11702	Müslim-Reaya Y.	Canik	Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş
M-C 1261	NFS.d.11703	Müslim Yoklama	Canik	Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş
Ks 1265-May 1266/1849-1850	NFS.d.11706	Müslim Yoklama	Canik	Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş
Ş 1266/1849	NFS.d.11707	Müslim Yoklama	Canik	Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş
1259/1843	NFS.d.1030	Müslim Yoklama	Canik	Fatsa, Keşderesi, Meydan, Serkeş
1259/1843	NFS.d.1175	Reaya Yoklama	Canik	Fatsa, Ünye, İfraz
1259/1843	NFS.d.1031	Yabancı-Misafir	Canik	Ünye
May-Ağ 1273/1857	NFS.d.11734	Müslim Yoklama	Canik	Fatsa, Meydan
May-Ağ 1273/1857	NFS.d.11733	Müslim-Reaya Y.	Canik	Fatsa, Serkeş
Ey-Ka 1272/1856	NFS.d. 11727	Müslim Yoklama	Canik	Fatsa, Serkeş
Eyl-Ka 1272/1856	NFS.d. 11726	Müslim Yoklama	Canik	Fatsa, Serkeş
May-Ağ 1273/1857	NFS.d. 11722	Müslim Yoklama	Canik	Fatsa, Serkeş, Keşderesi
Ks-Nis 1272/1856	NFS.d. 11721	Müslim Yoklama	Canik	Fatsa, Serkeş, Meydan, Keşderesi
Ey-Ka 1271/1855	NFS.d. 11720	Müslim Yoklama	Canik	Fatsa, Serkeş, Keşderesi, Meydan
May-Ağ 1271/1855	NFS.d. 11719	Müslim Yoklama	Canik	Fatsa, Serkeş, Keşderesi, Meydan

Abdullah Bay

Ks 1270-Nis 1271/1854-1855	NFS.d. 11718	Müslim Yoklama	Canik	Fatsa, Serkeş, Keşderesi, Meydan
May-Ağ 1270/1854	NFS.d. 11716	Müslim Yoklama	Canik	Fatsa, Serkeş, Keşderesi, Meydan
Ks 1269-Nis 1270/1853-1854	NFS.d. 11714	Müslim Yoklama	Canik	Fatsa, Serkeş, Keşderesi, Meydan
Eyl-Ks 1269/1853	NFS.d. 11713	Müslim Yoklama	Canik	Fatsa, Serkeş, Keşderesi, Meydan
1254/1839	NFS.d. 11696	Müslim Yoklama	Canik	Fatsa, Serkeş, Keşderesi, Meydan
Ks 1268-Nis 1269/1853	NFS.d. 11712	Müslim Yoklama	Canik	Fatsa, Serkeş, Keşderesi, Meydan
1269/1853	NFS.d. 11711	Müslim Yoklama	Canik	Fatsa, Serkeş, Keşderesi, Meydan
May-Ağ 1268/1852	NFS.d. 11710	Müslim Yoklama	Canik	Fatsa, Serkeş, Keşderesi, Meydan
Nis-Ağ 1266/1850	NFS.d. 11709	Müslim Yoklama	Canik	Fatsa, Serkeş, Keşderesi, Meydan
M-C 1252/1836	NFS.d. 11694	Müslim Yoklama	Canik	Fatsa, Serkeş, Keşderesi, Meydan
B-Z 1254/1838	NFS.d. 1033	Müslim-Reaya Y.	Canik	Canik kazaları
1265/1848	NFS.d. 1034	İcmal	Canik	Canik kazaları
1250/1834	NFS.d.977	Müslim	Canik	Canik kazaları
1261/1845	NFS.d.1003	Müslim	Canik	Fatsa, Keşderesi, Serkeş, Meydan
1261/1845	NFS.d.1006	Yoklama	Canik	Fatsa, Keşderesi, Serkeş, Meydan
1259/1843	NFS.d.1017	Müslim	Canik	Meydan
1259/1843	NFS.d.3825	Müslim	Canik	Serkeş
	NFS.d. 11708	Müslim Reaya	Canik	Fatsa, Keşderesi, Serkeş, Meydan
1250/1834	NFS.d. 982	Reaya	Canik	Ünye, İfraz, Fatsa
1250/1834	NFS.d. 982	Reaya	Canik	Ünye, İfraz, Fatsa

19. Yüzyılda Meydan ve Serkeş Kazalarının Demografik Yapısı

Tablo 2. 19. yüzyılda Meydan ve Serkeş Kazası köylerinin hane ve erkek nüfus sayıları

Kaza Köy	1250(1834) (NFS.d. 977)			1259 (1843) (NFS.d.1017)			1261 (1845) (NFS.d.1006)			1265 (1848) (NFS.d.1034)			
	Hane	Erkek Nüfus	Tahmini Nüfus	Hane	Erkek Nüfus	Tahmini Nüfus	Hane	Erkek Nüfus	Tahmini Nüfus	Hane	Erkek Nüfus	Tahmini Nüfus	
Serkeş	Konaş	10	31	62			10	31	62	12	36	72	
	Balı	18	47	94	13	57	114	18	47	94	22	64	128
	Güneycik	22	52	104				22	52	104	24	90	180
	Kuşnuvak	30	101	202				30	101	202	30	89	178
	Demircilü	35	74	148				35	74	148	36	112	124
	Fizme-i Sufla	62	278	556				62	278	556	100	389	778
	Ağcakese	11	25	50				11	25	50	11	35	70
	Nefs-i Serkeş	50	133	266				50	133	266	57	219	438
	Erikçeli	27	71	142	27	79	158	27	71	142	29	93	186
	Karacalı	14	38	76	12	36	72	14	38	76	14	43	86
	Kargucak	44	118	236	38	119	238	44	118	236	52	173	346
	Tekke	18	43	86	17	45	90	18	43	86	19	55	110
	Derbend	22	68	136	22	73	146	22	68	136	30	83	166
	Karaağaç	19	54	108	16	59	118	19	54	108	29	84	168
	Göğcelü	8	18	36	7	17	34	8	18	36	10	28	56
	Salihlü	34	101	202	33	85	170	34	101	202	42	104	208
	Göl	14	25	50	9	25	50	14	25	50	16	38	76
	Geyikçelü	38	107	214	34	98	196	38	107	214	50	156	312
	Kösebucağı	32	81	162	25	90	180	32	81	162	47	125	250
	Göğez	33	96	192	32	90	180	33	96	192	44	149	298
Fizme-i Ulya	35	120	240	33	125	250	35	120	240	53	184	368	
Belalan	23	61	122	23	62	124	23	61	122	29	93	186	
Miri	30	86	172	28	81	162	30	86	172	45	136	272	
Duman	7	15	30	7	17	34	9	31	62	11	28	56	
Toplam	634	1836		21	66		634	1836					
Meydan	Tevkür	22	65	130	31	79	158	22	65	130	25	82	164
	Çokdeğirmen	32	82	164	6	79	158	32	82	164	43	135	270
	Karacalu	7	14	28	6	14	28	7	14	28	9	38	76
	Divani	18	56	112	17	56	112	18	56	112	23	89	178
	Kömerik	14	44	88	14	50	100	14	44	88	17	86	172
	Kovancılı	12	35	70	12	40	80	12	35	70	13	43	86
	Gebekise	16	43	86	14	41	82	16	43	86	21	63	126
	Samur	18	44	88	17	47	94	18	44	88	23	68	136
	Aliverası	32	103	206	29	95	190	32	103	206	41	127	254
	Nefs-i Meydan	28	94	188	24	84	168	28	94	188	27	106	212
Meydan	Ergen	27	84	168	21	67	134	27	84	168	43	132	264
	Ağcaalan	47	117	234	44	125	250	47	117	234	59	206	412
	Kadncık	15	37	74	14	39	78	15	37	74	19	54	108
	Toplam	286	816										

Tablo 3. 1831 tarihli nüfus sayımına göre Serkeş köylerinde nüfusun yaş gruplarına dağılımı

Kaza	Köy	1834 (NFS.d. 977)			1843 (NFS.d.1003)			1843 (NFS.d. 1017; 3825)		
		Sabi (0-12)	Tüvana (13-41)	Müsinn (42-Üst)	Sabi (0-12)	Tüvana (13-41)	Müsinn (42-Üst)	Sabi (0-12)	Tüvana (13-41)	Müsinn (42-Üst)
Serkeş	Konaş	14	7	10	24	7	10			
	Balı	23	11	13	32	10	12			
	Güneycik	22	14	16	38	16	17			
	Kuşnuvak	8	25	27	49	34	23			
	Demircilü	30	28	16	50	24	16			
	Fizme-i Sufla	126	96	58	168	98	13			
	Ağcakese	8	8	9	11	10	8			
	Nefs-i Serkeş	60	37	36	91	26	37			
	Erikçeli	37	11	23	59	11	23	47	13	16
	Karacalı	19	13	6	25	11	6	20	11	4
	Kargucak	49	39	30	76	36	27	61	33	17
	Tekke	16	19	8	23	22	8	21	16	5
	Derbend	34	21	13	51	21	13	44	20	9
	Karaağaç	26	20	8	39	18	9	37	18	3
	Göğcelü	9	4	5	13	4	4	11	4	2
	Salihlü	37	32	22	52	36	19	41	27	16
	Göl	7	13	5	17	15	5	12	10	3
	Geyikçelü	39	43	26	61	46	29	43	37	16
	Kösebucağı	34	27	20	54	26	19	41	25	10
	Göğez	53	23	20	64	25	18	53	21	15
	Fizme-i Ulya	54	38	28	65	45	25	61	40	20
	Belalan	28	15	19	39	17	19	32	15	13
	Miri	33	28	25	47	29	23	37	25	16
	Duman	7	4	4	9	5	4	10	5	2
	Tevkür	29	23	13	49	24	15	33	20	11
	Çokdeğirmen	36	27	19	66	28	21	38	22	12
	Karacalu	3	9	2	10	10	2	3	9	2
Divani	19	24	13	36	24	13	25	18	9	
Kömerik	28	9	7	34	14	10	29	15	7	
Kovancılı	21	7	7	35	8	8	27	7	4	
Gebekise	19	16	8	26	18	8	20	14	5	
Samur	22	10	12	41	10	12	31	9	6	
Aliverası	47	31	24	70	32	22	51	29	13	
Nefs-i Meydan	48	26	19	69	28	19	44	23	10	
Ergen	42	22	20	64	30	16	39	15	10	
Ağcaalan	63	35	19	97	37	18	85	52	16	
Kadıncık	14	11	12	25	14	10	19	11	9	

Tablo 4. Meydan ve Serkeş kazası köylerinde yıllara göre doğum-ölüm sayıları

Kaza	Köy	1834			1845		
		Doğum	Ölüm	Çocuk (0-15)	Doğum	Ölüm	Çocuk (0-15)
Serkeş	Kunaş	11	8	4	11	6	9
	Balı	4	12	7	13	5	12
	Güneycik	13	13	6	19	5	16
	Kuşnuvak	13	16	10	20	16	26
	Demircilü	24	14	4	29	6	16
	Fizme-i Sufla	69	73	47	67	49	84
	Ağcakese	3	6	1	4	2	6
	Nefs-i Serkeş	29	24	14	57	16	31
	Erikçeli	18	14	9	25	11	18
	Karacalı	6	7	7	8	5	6
	Kargucak	21	28	12	31	11	25
	Tekke	12	10	8	13	8	13
	Derbend	16	15	9	21	8	13
	Karaağaç	14	12	4	14	4	11
	Göğcelü	3	6	2	4	1	5
	Salihlü	17	21	12	21	9	28
	Göl	8	9	4	14	5	9
	Geyikçelü	25	40	27	33	19	38
	Kösebucağı	19	19	8	26	9	21
	Meydan	Gögez	21	24	17	29	19
Fizme-i Ulya		19	19	7	20	7	21
Belalan		7	10	4	13	4	10
Miri		12	17	10	18	10	14
Duman		4	3	1	5	1	3
Tevkür		12	14	8	23	11	17
Çokdeğirmen		16	24	12	29	26	10
Karacalu		2	2	1	8	2	1
Divani		7	10	2	15	4	14
Kömerik		11	7	4	15	5	7
Kovancılı		12	12	6	15	8	12
Gebekise		8	12	3	11	6	16
Samur		12	13	9	20	7	14
Aliverası		16	22	15	32	20	34
Nefs-i Meydan	14	24	17	24	19	27	
Ergen	19	20	10	31	9	23	
Ağcaalan	18	14	5	39	4	13	
Kadıncık	7	7	1	9	1	7	

Tablo 5. 1834 defterine ve vukuat kayıtlarına göre akrabalık bağları

Kaza	Köy	Hane (1834)	Oğul (1834)	Üvey oğul (1834)	Üvey Oğul (1845)	Üvey Oğul (1843)	Üvey baba (1834)	Üvey baba (1845)	Üvey baba (1843)	Kardeş (1834)	Torun (1834)	Yeğen (1834)	Yeğen (1845)	Yeğen (1843)	Damat (1834)	Damat (1845)	Damat (1843)
Serkeş	Konaş	10	18							4	11				1	1	
	Balı	18	25			1				3	2				1		
	Güneycik	22	32				1			8	10	1					
	Kuşnuvak	30	58	2	1			1		8	12	1	1				
	Demircilü	35	42	1	1			1		4	4						
	Fizme-i Sufla	62	191							31	43	4	1		1		
	Ağcakese	11	11		1					1	3						
	Nefs-i Serkeş	50	111	1	1			1		8	8						
	Erikçeli	27	50	1						3	7						
	Karacalı	14	28							5	1						
	Kargucak	44	85							21	8	2		2			
	Tekke	18	28	1	1	1				7	4	3	3	1			
	Derbend	22	52	1	1	1				9	5						
	Karaağaç	19	43	3						5	3	3	2	2			
	Göğcelü	8	7							2	1						
	Salıhlü	34	21	2		1	1	1		2	2						2
	Göl	14	16	1	1	1	1			2	1						
	Geyikçelü	38	89		1					5	12				2	2	
	Kösebucağı	32	62	4	1	3	1	1	1	6	4				1	2	
	Gügez	33	82							5	3						
	Fizme-i Ulya	35	69							19	15	1	1	1			
Belalan	23	40	1	1	1				3	8							
Miri	30	57							10	6							
Duman	7	12							1								
Toplam																	
Meydan	Tevkür	22	51							10					3	1	2
	Çokdeğirmen	32	59							12	5	2			2	1	1
	Karacalu	7	11							2							
	Divani	18	33							14	3	1					
	Kömerik	14	32							9	2	1			1		1
	Kovancık	12	27							1	1					2	
	Gebekise	16	32		1					6	2						
	Samur	18	32	1						2	4	3					
	Aliverası	32	98	2	1	1				16	6	1			4	1	2
	Nefs-i Meydan	28	81							11	12						
	Ergen	27	80							9	10				5	3	
	Ağcaalan	47	102	1	1	1				16		1			1		
	Kadıncık	15	23	1	1	1	1	1	1	2	3						